

Inleiding

Matteüs 23

¹ Toen zei Jezus tegen de menigte en zijn leerlingen:

² `Op de stoel van Mozes hebben de schriftgeleerden en de Farizeeën plaatsgenomen.

³ Doe en onderhoud daarom alles wat ze u zeggen, maar handel niet naar hun daden. Zelf doen ze niet wat ze zeggen. ⁴ Ze bundelen zware en ondraaglijke lasten en leggen die de mensen op de schouders, maar willen er zelf geen vinger naar uitsteken. ⁵ Alles wat ze doen, doen ze om door de mensen gezien te worden. Want ze maken hun gebedsriemen breed en hun kwasten groot, ⁶ ze zijn uit op ...

Die gebedsriemen, ik wil ze u vanmorgen aan het begin van deze viering graag laten zien en vertellen waarvoor ze staan. Omdat we ze kunnen plaatsen in onze rituelen, onze sacramenten en ze een belangrijk deel uitmaken van het aloude verhaal van de Barmhartige Samaritaan, dat we vandaag zullen horen.

Bij het aanleggen van de riemen bidden de Joden:

Shema Israel,⁴ LUISTER ISRAËL! [=Sjema Israëel] De HEER is onze God, de HEER is de Enige.

⁵ U zult de HEER uw God liefhebben° met heel uw hart, met heel uw ziel en met al uw krachten. ⁶ De geboden die ik u vandaag voorschrijf, moet u in uw hart prenten. ⁷ Spreek er met uw kinderen telkens opnieuw over, wanneer u thuis bent en onderweg, als u slapen gaat en opstaat. ⁸ Bind ze als een teken op uw hand en als een band op uw voorhoofd. ⁹ Grif ze in de deurposten van uw huis en op de poorten van uw stad.

Na het aanleggen van de gebedsriemen worden deze bedekt met de gebedsmantel, omdat de Thorah moet worden beschermd en verinnerlijkt.

Wat hebben die gebedsriemen te maken vanmorgen met ons nu in 2011 en met het thema van vandaag "Tijd-zien soms even"?

Dat willen we in de gebeden, liederen en teksten vandaag ontdekken, opdat ook wij ons zullen herinneren wat de teksten in de doosjes van de gebedsriemen wordt aangegeven en ze voor ons hier en nu de leidraad worden van ons leven.

De eekhoorn

De eekhoorn schrok midden in de nacht wakker. Had hij gedroomd? Hij herinnerde zich geen droom, maar hij was bang. Hij rilde, terwijl hij het toch niet koud had, en hij voelde koude zweetdruppeltjes op zijn voorhoofd en in zijn hals.

Hij probeerde zich zo stil mogelijk te houden en te luisteren naar geluiden van buiten.

Misschien had er iemand geklopt of had er in de verte iemand gegild. Maar hij hoorde niets.

Hij ging weer liggen, maar hij kon niet meer in slaap komen. Talloze gedachten gingen door hem heen. Hoe moet dit, en waarom is dat, en wat gebeurt er later?

Het waren vragen waar hij geen antwoord op wist, vooral niet op de laatste vraag die maar door zijn hoofd bleef gaan: wat gebeurt er later?

Hij kon niets bedenken wat ook maar leek op een antwoord op die vraag.

Wat is later? dacht hij. Hij had het er wel eens met de mier over gehad, maar die had zijn schouders opgehaald en gezegd dat hij nooit van later had gehoord en dat het dus wel niks zou zijn. Maar voor de eekhoorn was dat niet voldoende. De ekster had hem eens verteld dat later het omgekeerde was van vroeger, maar wat was vroeger dan?

Het was een donkere nacht. De eekhoorn deed zijn raam open om de donkere lucht op te snuiven en hier en daar tussen de wolken misschien een ster te zien.

Ik ben alleen maar nu, dacht hij, voor het raam, in de nacht, tegenover de lucht. Misschien heeft de mier wel gelijk, dacht hij verder, en is later niets. Maar wat is het omgekeerde van niets: iets of niets? Bestond vroeger wel of niet? En waarom kon hij eigenlijk niet slapen, terwijl zo te denken iedereen sliep? Hij zuchtte diep en blies met zijn zucht een blad van de beukenboom de lucht in. Hij hoorde het ritselende blad in de verte wegzweven.

Ik ben alleen maar nu, dacht hij opnieuw. Ik ben nooit later geweest en ik zal nooit vroeger worden. En terwijl hij zijn gedachten, die altijd wijzer waren dan hijzelf, niet langer volgen kon, voelde hij zich weer tevreden worden. Hij ging terug naar bed, stapte onder zijn deken, zei: 'Nu of nooit' en sliep op hetzelfde ogenblik in.

Toon Tellegen

uit: Een hart onder de riem, Dierenverhalen vol troost.

Overweging

Het thema van deze viering draait om "Tijd".

Een heel relatief begrip. Een begrip ook, dat voor ons mensen die niet anders kunnen denken dan in tijd en plaats heel veel invalshoeken kent, maar ook zeer betrekkelijk is omdat ik het anders kan beleven dan een ander. Als je bijvoorbeeld op vakantie bent kunnen 10 dagen veel korter lijken, dan 10 dagen ziek zijn en op bed liggen. Daarnaast heb je nog verledentijd, heden en toekomst. De Bijbel kent heel veel verwijzingen naar het woordje tijd. Heel gek echter, als je het na zoekt, blijkt dat de Hebreeuwse taal wel zoiets als toekomstige tijd kent, maar het wordt niet of nauwelijks gebruikt en de taal, waarin Jezus thuis was het Aramees kent helemaal geen Futurum. In de taal van de Luo's een stam in Kenia, waar ik vorige week te gast was in Kenia, bestaat er zelfs geen woord voor tijd. En zoiets houdt mij dan bezig. Kennelijk is het in verschillende talen niet belangrijk, wat er in de toekomst ligt, maar veel meer is van belang het 'hier en nu'. En eigenlijk kan ik me daar wel in vinden, dat spreekt me wel aan. Ik denk zeker naarmate je ouder wordt je veel meer geïnteresseerd raakt in het hier en nu, mede gevormd door het verleden, dan in de toekomst. We zeggen allemaal wel eens tegen elkaar, geniet nu van de dingen zolang het nog kan!

Maar welke lezing, als ik van het hier en nu wil uitgaan, wil ik dan kiezen?

Erover denkend en de kranten lezend en het zien van de vele beelden op tv van oorlog, wreedheid en vernietiging kwam ik toch weer op een voor jullie misschien wel overbekend en uitgekauwd verhaal, dat echter zo rijk is aan symboliek, diepe achtergrond en wijsheid, dat ik daar graag eens met jullie naar wil kijken vanuit het begrip "tijd".

De barmhartige Samaritaan, zo is de titel, die wij aan dit verhaal, dat Jezus vertelt, geven. De titel vertelt eigenlijk al meteen de clou. En aan het eind stelt Jezus een vraag die wel al te simpel lijkt: Wie van de drie was nu degene die hem barmhartigheid bewezen heeft? Het lijkt haast vragen naar de bekende weg. In de Willibrord Bijbel staat boven deze pericoop als titel niet de barmhartige Samaritaan, maar iets dat me wel aanspreekt nl: het voornaamste gebod.

Maar laten we eens naar dit verhaal kijken. Een verhaal, dat net als alle verhalen, die Jezus vertelt, eigenlijk subliem in elkaar zit.

Jezus neemt in zijn verhalen de situatie van hier en nu als uitgangspunt, met alle voorbeelden en vergelijkingen die de mensen dagelijks om zich heen zien.

Daar is die man, die door rovers in elkaar is geslagen en hulpeloos op de grond ligt. Een priester, die langs komt valt bijna over hem, maar weet hem op het laatste moment te omzeilen en hij heeft daar allerlei redenen voor. De wet is immers, dat je niet onrein mag zijn als je naar de tempel gaat en de gebedsriemen

hebt aangelegd. Als hij nu een gewonde aanraakt dan betekent dat dat hij onrein wordt en dat kan hij niet hebben. Hij is een getrouw man van de wet, dat kan toch niemand hem kwalijk nemen? Zijn hulpje, de Leviet heeft hetzelfde geleerd. Niet naar kijken, dat doen anderen wel, ik zit al met mijn hoofd bij de eredienst, gauw verder lopen, net doen of ik het niet heb gezien. Snel naar de tempel om daar mijn tefilien aan te leggen en mijn gebedsmantel, om te gaan bidden en dat kan ik alleen maar met reine handen.

Het is eigenlijk onvoorstelbaar dat zij beide dat kunnen doen zonder zich schuldig te voelen. Ze zijn alleen bezig met de toekomst en het verleden, ik heb die wet zo van Mozes meegekregen en ik moet straks rein zijn.

En dan komt daar die Samaritaan aan. Hij ziet de ellende, ruikt als het ware de wonden, die de man heeft opgelopen, hoort het gehuil en proeft het bloed, dat uit de wonden komt. Met al zijn zintuigen neemt hij waar en hij kan niet anders dan geraakt worden, tot in zijn ingewanden, staat er elders in de bijbel.

Hij grijpt in.

Er blijkt maar één gedrag mogelijk te zijn: je niet laten opdelen, er zijn voor de ander die je hulp nodig heeft. Dat bij de Samaritaan denken, voelen en handelen in balans zijn, is verstopt in het verhaal. Bij de twee anderen – zo lees je tussen de regels door - ontbreekt het aan compassie, meevoelen, geraakt kunnen worden. Ze kijken en lopen er met een boog omheen.

Dat dit verhaal verwijst naar de tefilien, de riemen die bij het gebed en Bijbellezen aangelegd kunnen worden, is vrij onbekend. Juist de tefilien drukken ons op het hart om te reageren vanuit onze inborst (ingewanden, innerlijk aanvoelen, weten). Met ons hoofd nemen we alles waar en met onze handen voeren we het uit, tenzij we er 'omheenlopen' zoals o.a. de priester en Schriftgeleerde. De Samaritaan had een hart en liet zich raken.

Er is volgens de Bijbelverhalen altijd maar één handelswijze mogelijk: die waarin wij ongespleten zijn: een, heel, heilig, onszelf, Beeld van God.

Wat betekent het als je de tefilien aanlegt?

Als je de tefilien, de gebedsriemen aanlegt betekent dat, dat je volledig in het hier en nu leeft. Het moment nu is actueel, nu ga ik in gebed en her-inner me de voornaamste geboden. Hoor Israël, Ik,ben uw God, een, echat, staat er, en heb u uit Egypte gered.

Israël-Isha-el de mens die vecht met God, herinnert zich wie die God is en wat Hij van hen vraagt.

Zeven dagen lang, want eerst wordt de riem op de arm aangebonden. Zeven dagen lang moet ik me de vier teksten, die in dit doosje zitten her-inneren. Ik bind ze op mijn armen, opdat ik ze uitvoer, dicht bij mijn hart, opdat ik ze ook van harte doe en een rechtvaardige, Sjaddai ben getekend op mijn hand.

Dan wordt de tweede riem aangelegd, de riem met één tekst en dat bindt je op je hoofd, omdat je het je moet herinneren, weet hebben, opdat hoofd hart en handen in het geding zijn de essentie van de Thora, die men bedekt met de gebedsmantel, de Talliet, om die wet te beschermen. Als de mens de goede keuzes maakt op het moment dat dat van hem wordt gevraagd, belichaamt hij de Thora.

Deze prachtige handelingen, die als een symbool van leven en handelen aan het begin van het Joodse bidden staan, worden door de Priester en de Leviet tot een karikatuur gemaakt. Wat betekent het als je bidden geen vervolg kent, als het symbool leeg wordt, omdat het een nietszeggend gebaar wordt, dat gedaan wordt, omdat je het nu eenmaal zo hebt geleerd of omdat het is voorgeschreven, als het geen invloed op je leven heeft?

Ik zie die twee daar, de priester en leviet uit het verhaal, met hun tallietkwasten die onder hun jas vandaan steken voorbij gaan aan dat wat van hen gevraagd wordt. Hier en nu gaan ze aan de ander voorbij, ze kijken, maar zien niet. Er is geen balans in hun denken, voelen en handelen. Het is dus niet alleen schokkend en onbarmhartig, het gaat veel verder, ze verloochenen hun afkomst, misbruiken hun functie, wat overigens

vooral in onze tijd ook niet vreemd is.

Stel, dat je dit verhaal in onze tijd zou plaatsen, welke rollen zou Jezus dan hebben toebedeeld en aan wie? Zou de paus misschien de vraagsteller zijn, zoals de Farizeeër in het verhaal? Zouden priesters en bisschoppen degenen zijn, die langs lopen, omdat ze met heel veel meer bezig zijn, dan met de gelovige mens?

Zo scherp kan je het natuurlijk niet stellen, maar het komt soms wel aardig in de buurt, denk ik.

Maar terug naar het verhaal. De Samaritaan, weliswaar een Jood, maar niet zo geliefd. Ze hadden immers hele andere standpunten en ideeën, die niet binnen het gedachtengoed van de echte Joden pasten. Nee, Joden moesten de Samaritanen niet, geen goed volk. Hij echter kijkt niet alleen, maar ziet. Hij laat zich raken, kan zich verplaatsen in de ellende van die vreemde die daar hulpeloos neerligt. En als je eenmaal geraakt wordt, in je hoofd, en je ziel, dan kan je niet anders dan handelen. En dat doet hij. We kennen het verhaal. Hij die door andere Joden niet koosjer wordt gezien is degene die Echat is, heel, zuiver en zichzelf op dat moment opzij zet en handelt. Hij gaat zich niet afvragen wat er voorheen is gebeurd en bedenkt niet, wat het voor straks betekent als hij deze man gaat helpen, nee hij handelt, en verzorgt de man en geeft hem en goed onderdak. Hij heeft er zelfs geen gebedsriemen of gebedskleed voor nodig om zich te her-inneren wat de Thora hem vraagt.

En dan komt de vraag: Wie was nou degene die barmhartigheid betuigde?

Een vraag die verder gaat, dan alleen een constatering. Eigenlijk vraagt Jezus aan de vraagstellers: wie is er nu echat, heel, wie is degene die zich de thora echt heeft eigen gemaakt en die hoofd, hart en handen laat spreken en dus echt Zoon van God is?

Het is geen vraag alleen het is tevens een oproep, aan hen, die daar staan om hem op woorden te vangen. Het is ook een oproep aan ons, die dit verhaal keer op keer lezen en van wie gevraagd wordt in het hier en nu te leven en echat te zijn, heel.

Zo mooi zijn de verhalen van Jezus.

Woorden, tekens van barmhartigheid, die in al zijn verhalen voorkomen.

Geen veroordeling, geen wijzen, geen straffen, maar woorden die oproepen tot denken, voelen en handelen. Woorden die jou en mij de gelegenheid geven na te denken. Wie ben ik? De priester, de Leviet, de Samaritaan?

Wat zouden deze verhalen nog voor nut hebben als het niet onze verhalen worden? Jezus actualiseert de Thora, geeft body aan de zaligsprekingen.

Wie de Thora geen handen geeft zal sterven zonder dat hij heeft geleefd.

Wie niet geeft om zelfbehoud, leven vindt hij honderdvoud.

Nu ook is het de tijd om zoals wij hebben gedaan door het oprichten van de Haagsche Dominicus, nieuwe vormen te zoeken om die Thorah te vieren en elkaar aan te sporen om op andere manieren naar de verhalen te luisteren, je te laten raken en ze in de praktijk te brengen.

We zullen er zo dadelijk over zingen

Tekst Korenveld:

Ik hoef alleen maar voor dit nu te zorgen
heel zachtjes al het andere te laten gaan.
Een gouden fluistering is mijn bestaan.

Marijke Ameling